

GENÇ FOLKLORCULAR

Muş İlinde Yüzgörümlüğü

Haluk Sinan ÖZCAN*

Damat gerdeğe girince, gelinin ilk işi yere iki namazlık sermek olur. Eşlerin dünya evine girmeden ikişer rekat şükraniye namazı kılmaları adettendir.

Gerdek gecesi gelin ve damadın duaları genellikle kabul edilmiş. Eşler Allah'tan genellikle uzun ömür, dirlik, düzenlik, hayırlı evlat ve mal gibi şeyler isterler. Gerdek gecesi «Kadir Gecesi» kadar mübarek sayılır.

Duadan sonra gelin yine el pençe divan durur. Damadın duvağı açmasını bekler. Damat duvağı açarak konuşmaya başlar:

Gelinin sandığında büyük bir bohça içinde yemek bulunur. Bu bohçada hindi kızartması, börek, saç gözlemesi, çörek, bayram helvası gibi yiyecekler bulunur. Bu yemeğe, gerdek gecesi damadın önüne konduğu için «Damat Önlüğü» derler.

Güveyi Önlüğü'nden bir kısmı ay rılarak ertesi sabah, ayrıca ilâve edilecek üç beş kap yemekle birlikte köyün ileri gelenlerine ikram edilir. Güveyi Önlüğü'ne çağrılmak büyük bir şereftir. Düğün sahibi düğünün en mahrem, en kıymetli yemeğini iktıam etmekte en büyük hürmeti göstermiştir. Evin büyüğü göğsünü gere gere:

Ağalar, çocuklar benim değil sizin. Hayırlı komşu olabilecek, od-ocak yakabileceklerse bu sizin sayenizde olacaktır» diyebilir. Onlar da:

«Ondan yana sıkıntı çekmeyin. evvel Allah elimizden geleni esirgemiş» diye teminat verirler.

Yemek tek taraflı konuşma ile geçer. Damat ile gelin arasında garip bir dilsiz oyun başlar. Damat, türlü diller

dökerek, kurnazca sorular sorarak gelini söyletmeye çalışır. Ama gelin, bütün dikkatiyle gafil avlanmamaya çalışır. Gelin damadın bütün istediklerini yapar. Damat, su isterse verir, dilini çıkar derse, çıkarır, hatta gülünecek şeylere bile damatla beraber güler. Fakat «Yüz Görümlüğü» verilmedikçe kesinlikle konuşmaz.

Söyletmelik genellikle inek, üç beş koyun veya parası olabilir. Ama en fazla «Beşi Birlik» dediğimiz altın kolye kullanılmıştır.

Dilsiz Oyunu, çok ince anlamlar ve amaçlar saklayan ustaca uydurulmuş bir oyundur. Cümbüş faslımı ikinci plâna düşüren işleme tarzı sayesinde resmîyeti süratle ortadan kaldırır. Bunun yerine neşeli, eğlenceli bir hava getirmektedir. Bu tür komedyadır oynanan. Güllüç sahnelerin birbirini kovaladığı orjinal bir komedidir. Örneğin:

«Damat, çizmesini çeken gelini düşürüp, sırt üstü yuvarlar. Sonra da kabahat çizmede imiş gibi, çizmeye verip verişirir. Sonra da çizmenin bir tekini ortaya fırlatır. Gelin çizmeyi kurtarmak için yuvarlandığı yerden hızla kalkarken, damadın ayağına basmak ister.

Her şey güzel ama, gelin «Yüz Görümlüğü»nü almadan asla konuşmaz. Genellikle bu «Dilsiz Oyunu»nundan kadınlar galip çıkmışlardır. İstedikleri «Yüz Görümlüğü»nü alıp konuşmaya başlarlar.

* H.Ü. Ed. Fak. Türk Halkbilimi 1992
93 mezu nu.